Sappho u. Erinna, nach ihrem Leben beschrieben von Fr. W. Richter. Quedlinb. 1833. G. Klein in Zimmern. Zeitschr. 1835. no. 22. p. 180–203.

# DIATRIBE HISTORICO - CRITICA

DE

# SAPPHUS POETRIAE

## VITA ET SCRIPTIS

ADORNAVIT

H. F. MAGNUS VOLGER,
PAEDAGOGII ILFELDENSIS COLLABORATOR.



GOTHAE
SUMTIBUS ETTINGERI.
MDCCCIX.

[illegible]

[illegible]

# [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

## Praefatio.

Cum litterarum causa Gottingae versarer, mira cupiditate ad lyricorum Graecorum studium attrahebar. Pellexit autem inter hos me Sappho praesertim, cujus suavitatem ac dulcedinem non satis admirari poteram. Mox interim intelligebam, hujus poetriae editionem nostri aevi desideriis adaptatam adhuc desiderari. Hinc factum, ut ipse caperem consilium, in Sapphus fragmentis excutiendis operam peculiarem consumendi, illaque, si quid in hac re profecerit mea industria, in lucem quondam edendi. Opus re vera inceptum, per aliquot vero deinde annos multis aliis negotiis interruptum, jam paene ad finem perduxi, eique diatriben de Sapphus vita et scriptis praemisi. Hanc quidem nunc antea seorsim typis describendam curavi, specimine quasi eruditorum de labore meo

exploraturus judicia. Quae si judices aequos fuerit adepta, non parum me stimulabit, ad ultimam ipsis fragmentis imponendam manum et novam poetriae nostrae maturandam editionem.

Libelli dos haec fere est. Plenam collectionem omnium notitiarum, quae unquam de Sappho alicubi me legere memini, in eo deponere studui. Narrationem igitur de duabus Sapphonibus expendi refellique, Sapphus et Anacreontis synchronismum monstravi, poetriae indolem, mores et laudes quibus a veteribus sit ornata recensui, de ejus cum Phaone rebus amatoriis et aetatis anno quo mortua sit exposui, et alia memoratu digna inserui. Ultimo autem loco de Sapphus scriptis, et fragmentorum, quae ex illis supersunt, editionibus fusior fui.

His meis qualibuscunque benevole ut fruantur lectores etiam atque etiam rogo.

Dabam Ilfeldae, Mens. Mart.
MDCCCVIII. **Volger.**

# Sapphus poetriae vita. *)

Sappho (graece Σαπφώ, vel ut alii dialectus causa malunt Ψαπφώ) Mytilenis, insulae Lesbi nobili urbe nata est. Id probatissimi uno tradunt ore scriptores. Attamen hic jam difficultas aliqua intercedit. Nonulli

*) De hac vita hi fere egerunt scriptores: Laelius Gregorius Gyraldus Dialog. IX. de poetarum historia T. II. Oper. p. 456. sq. Vossius de Poetis Graec. cap. 3. Lud. Nonnius Commentar. ad Hubert. Goltzii Numis. Graeciae. p. 212. sq. et p. 246. Anna Dacieria et Longepetraeus in Anacreontis editionis fronte. Laur. Crassus Histor. Poet. Graecor. italice conscripta p. 448. Joh. Laurenberg Graecia Antiq. T. IV. p. 61. Thesaur. Gronov. Ubbo Emmius de Graecia Vet. ib. p. 167. Tanaq. Faber Vit. Poet. Graec. ib. T. X. p. 755. Joseph. Barberius de miseria Poet. Graec. ib. p. 847. Andr. Thevetus

scilicet praeter Sapphum Mytilenensem de altera quoque ex Eresso, alia Lesbi urbe, oriunda, loquntur; quaeritur ideo, num haec a poetria diversa fuerit mulier. Quod ut facilius decerni possit, brevis ante omnia comparatio inter illos scriptores, qui duas

Histor. illustr. et erud. hominum, gallice scripta T. I. p. 221. Petr. Bailius Dictionar. Histor. et crit. T. IV. p. 139. sq. edit. ab anno 1740., cujus libri epitome quoque exstat Germanica sub tit.: Pet. Bayle historisch kritisches Wörterbuch für Dichterfreunde, ubi vid. s. v. Sappho: Jac. de Wilde Select. Numism. Antiq. ad tab. VIII. p. 68. Andr. Bailletus judic. de praecipuis operibus auctorum, gallice, T. III. p. 104. ed. Amstel. 1725. Blum (praeside Gottfr. Oleario) Dissertat. de Poetr. Graec. §. 65. p. 58, quam et vid. ap. Wolf. in Octo Poetr. Frogm. p. 181. sqq. Sam. Mursina Biograph. Classic. ex linqua Angl. in Germ. translata T. I. p. 51 sqq. Wolfius in Sapphus editione p. I. sq. Joh. Barnesius Vit. Anacr. p. 28. de Larrey Histoire des septs sages T. I. p. 159. Wahl Vit. Sapph. versioni Germanicae carminum Anacr. et Sapph. praemissa. Cramerus Commentat. de patria Sapphus. idem Diatr. de synchron. Sapph. et Anacr. Saxius Oromast. Litter. T. I. p. 18. Born in fronte Anacreontis p. 38. sq. Fabricius Bibl. Graec. T. II. p. 137. sqq. Harl.

Sapphones commemorant instituenda, eorumque opiniones erunt audiendae.

Sunt Athenaeus, Aelianus, Suidas. Prior Deipnos. XIII. p. 596. E. Casaub. a Sapphone poetria aliam distinguit, Eressiam, meretricem, hanc illam esse dicens, quae Phaonis amore fuerit capta. Ei congruenter loquitur Aelianus Var. Hist. XII. 19; at ab utroque, imo ab omnibus, aberrat Suidas, v. Σαπφὼ et Φάων, qui duas quidem pariter statuit Sapphones, lyricam et psaltriam, sed qui illam dicit Eressiam, hanc Mytilenaeam et propter Phaonis amorem in mare e Leucata se dijicientem. — Hi adeo non duas tantum agnoscunt Sapphones, sed etiam illam, quam meretricem nominant, Phaonis amasiam nuncupant; qua in re iterum iis adversantur duo ex unam tantum Sapphum statuentibus, qui de illius cum Phaone tradunt rebus amatoriis, Palaephatus puta de Incredit. c. 49, qui Sapphum in Phaonis amorem saepe carmina cecinisse ait, ac ita de *poetria* Sapphone se loqui satis demonstrat, et Ovidius

Epist. Heroid. XV., quem ubique Sapphum *poetriam* de ipsius loquentem erga Phaonem amore inducere perspicimus.

Ex omnibus his luce clarius fit, scriptores tres primo loco laudatos nec sibi nec aliis consentire, et confusionem inter eos exstare, cum unus de altera Sapphonum res narret, quas alteri alius tribuit. Vel hoc suspicionis jam satis esset, unam tantum exstitisse Sapphonem, nisi etiam praeterea a scriptoribus veterioribus ac fide probatissimis confirmaretur. Quamvis igitur, plures mulieres Sapphus nomen gerentes omnino vixisse, posse alias concedam, eas tamen duas, de quibus hic agitur re vera unam eandemque, poetriam scilicet, sed Phaonis simul amori deditam esse lubenter credam. E contrariam rationem defendentibus nihil praesertim Suidae me movit auctoritas, cujus nempe fides historica ea est, quae probari semper velit. Aelianus vero ne certus quidem est in affirmatione sua; dicit solummodo: πυνθάνομαι, ὅτι καὶ ἑτέρα Σαπφὼ ἐγένετο ἐν Λέσβῳ, exponit

igitur, quae ab uno vel altero audierit, notitiam certam non habet.

Narratio interim de duabus Sapphonibus exinde tempore sequenti originem poterat trahere, si Sappho poetria, Mytilenis quamvis nata, postea Eressi habitabat, fortassis etiam ob celebritatem civitatis jure ibi donabatur (cf. Blum praeside Oleario Dissertat. de Poetr. Graec. ap. Wolf. Fragm. Octo Poetr. p. 183.) Satis probabilis mihi videtur conjectura, maritum ejus (de quo postea) fortunarum sedem habuisse Eressi, et poetriam adeo hic loci cum illo commoratam esse.

Pari modo serior sane est fictio, alteram duarum Sapphonum fuisse meretricem. Hujus commenti originem satis probe exposuisse videri possit Olearius l. c., qui viros quosdam credit bonos, Socratis maxime et Platonis admiratores, cum viderent, καλὴν passim et σοφὴν apud illos scriptores poetriam nostram audire, varioque ornari laudum genere, indignum esse reputantes foeminam monstrosae libidinis a tantis viris

tantas consequi laudes, ex controversia de patria ejus captasse occasionem duarum fingendarum, alterius meretricis, alterius poetriae. Ego tamen simpliciter censeo, poetriae vulgo notas res amatorias, in quas Eressi implicita erat, meretricis nomen ei parasse apud posteros.

At dicat quis, Sapphus facies non est eadem in superstitibus monumentis, in quibus est expressa. Hoc nihil probat, quis enim credere possit, artifices viventium figuras rite semper expressisse? In nummorum praesertim imaginibus nulla talis diligentia exspectanda. Valde porro dubium est, an omnes hi nummi, qui Sapphus figuram exhibere dicuntur, re vera eam exhibeant. Sed fac ita esse, fac artifices in exprimendis vultibus nihil peccasse, inde tunc sequeretur, vel octo exstitisse Sapphones celebres et dignas quae nummis insculperentur, nullus enim vultuum in monumentis modo commemoratis alteri respondet. Id verum sponte statuere velle,

absurditas aliqua foret, cum nullibi apud veteres tot Sapphonis celebres occurrant.

Sapphus patri nomen fuit *Scamandronymus*, cf. Herod. II. c. 135. Aelian. et Suid. ll. cc., quamquam et hujus rei variae exstiterunt opiniones in serioribus temporibus, Suidas etenim alios *Simonem*, alios *Eunomium*, alios *Eerygium*, alios *Ecrytum*, alios *Semum*, alios *Camonem*, alios *Etarchum*, alios denique *Scamandronymum* Sapphus patrem dicere tradit. Idem scriptor poetriae matrem nominat *Clidem*, in quo, cum nullibi aliud quidquam occurrat, acquiescere licet. Fratres habuit *Charaxum*, *Larichum*, *Eurygium*; cf. Herod. et Suid. ll. cc. Eustat. ad Il. v. T. II. p. 1280. 27. Bas. Athen. X. p. 424. sq. Nupsit autem *Cercolae* cuidam, homini Andrio ditissimo, quocum genuit filiam, aviae nomine denominatam; vid. Suid. l. c. Hephaestion p. 55. in fragmento Sapphoni adscribendo:

Ἐςί μοι καλὰ παῖς χρυσέοισιν ἀνθέμοισιν
Ἐμφερῆ ἔχοισα μορφὴν, Κλεῖς ἀγαπετά.

De hac filia, et Maximus Tyrius Dissertat. XXIV. p. 297. Markl. ac Ovidius Epist. Heroid. XV. 70. represso tantum nomine loquùntur.

Vixit Sappho sub Alyatte, Lydorum rege; cf. Athen. XIII. p. 599. c., florente Solone Atheniensium legislatore, secundum Suidam (v. Σαπφώ) Olympiade XLII., secundum Eusebium (chronic. p. 136.) Olympiade XLIV. Ultimum arripuit Corsinus Fast. Att. T. III. p. 67., qui poetriam in annum u. c. 150. reponit; quem secundus Saxius Onom. Litter. T. I. p. 18. Floruit igitur annos fere sexcentos ante chr. nat. False autem Cedrenus Anal. p. 82. ed. Paris. Sapphus aetatem refert ad Cranaum Atheniensium regem, hic enim illa multo vixit maturius.

Alcaeum Nostrae exstitisse aequalem nemo facile eat inficias, cum veterum de ea re adsint testimonia aperta; cf. Aristot. Rhetor. I. 9. Suid. et Euseb. ll. cc. Strabo XIII. p. 617. ed. Casaub.; ma. Id quoque patet, comparato ipso Alcaeo ap. Hephaest.

p. 47. cum Ovidio Epist. Heroid. XV. 29., quibus in locis Alcaeus Sapphum, Sapphoque Alcaeum cognoscit, id quod prae ceteris urgere soleo, cum utrumque simul vixisse debuisse luce clarius probet. Hoc denique ex istis fortasse locis videre licet, ubi Sapphus et Alcaei nomina una semper adponuntur, qualia sunt Dionys. Halic. de Ord. Verb. T. V. p. 131. Reisk. Athen. XV. p. 674. c. Aristid. Epithaph. Alex. T. I. p. 85. Jebb. Pollux. VI. 19. §. 107. Eustat. ad Il. β. γ. 247. 20. Horat. Epist. I. 19. 28., quamquam huic argumento parum fidei adjiciam. — Praeter Alcaeum Suidas l. c. Stesichorum etiam ac Pittacum Nostrae coaevos appellat.

Maximopere vero inter doctos jam est disputatum, utrum Anacreon Sapphus aequalis et amator fuerit, nec ne. Auctor litis est Athenaeus XIII. p. 598. sq., qui ex Hermesianactis Colophonii, veteris poetae, elegiis hunc de Anacreontis erga Sapphum amore locum citat:

Καὶ γάρ τὴν (sc. Σαπφῶ) ὁ μελίχρος ἐφωμίλησ' Ἀνακρέων·

Σελλομένην πολλᾶις ἅμμιγα Λεσβιάσιν.
Φοίτα δ' ἄλλοτε μὲν προλιπὼν Σάμον, ἄλλοτε δ' αὐτὴν
Οἰνηρὴν δόρασιν κεκλιμένην πατρίδα,
Λέσβον ἐς εὔοινον —

at Hermesianactem in iis falli autumat, quod Anacreontem et Sapphum coaevos faciat, cum haec sub Alyatte potius, Croesi patre, illa sub Cyro et Polycrate vixerit. Porro Athenaeus Chamaeleontem in libro de Sappho tradere ait, quosdam hos versus ab Anacreonte in Sapphum esse exaratos affirmare:

Φέρ' αἶρε με πορφυρέῃ
Ἐνιβάλλων, χρυσοκόμης
Ἔρως, ἐν νεφέλῃ
Ποικίλῃσι λαμβάνων πτερόγεσσι·
Σὰ γὰρ φίλτρ' ἐμὸν ἦτορ
Συμπαίζειν προκαλεῖται·
Ἡ, δ', ἔςιν γὰρ ἀπ' εὐκτίτȣ
Λέσβȣ τὴν μὲν ἐμὴν κόμην,
Λευκὴ γὰρ, καταμέμφεται·
Πρὸς δ' ἄλλον τινα χάσκει.

Sapphum contra haec respondisse versibus:

Κῆνον ὦ χρυσόθρονε Μοῖσ' ἔνισπες
Ὕμνον, ἐκ τᾶς καλλιγύναικος ἐσθλᾶς
Τήϊος χώρας ὃν ἄειδε τερπνῶς
Πρέσβυς ἀγαυός.

ejus tamen hoc carmen non esse, neminem latere. Se Hermesianactem per lusum de Anacreontis amore id scripsisse putare, sicut et Diphilus comicus in fabula: *Sappho* amatores ejus induxerit Archilochum et Hipponactem. Idem Athenaeus XIV. p. 635. c. Sappho Anacreonte nominat veteriorem, ac Pausanias Attic. c. 25. T. I. p. 93. Anacreontem — ut vulgo interpretantur — primum post Lesbiam Sappho magnam carminum suorum partem in canendo amore consumsisse ait. His igitur veterum argumentis fulti Sapphum et Anacreontem aequales fuisse non potuisse arbitrantur docti viri, nominatim id contendit Bailius Lex. Histor. et Crit. v. *Sappho*, Anna Dacieria in Anacreontis vita sub. fin. et Wolfius Vit. Sapph. p. VI. Contrariam autem partem praesertim Barnesius Vit.

Anacr. p. XXVIII. et Cramerus Diatr. de synchron. Sapph. et Anacreontis defendunt, ac, omnibus bene expensis, non possumus quin etiam nos horum judicio adsentiamus (quamvis non iisdem argumentis freti) et Sapphum Anacreontemque fuisse aequales statuamus. Rationes has apponimus.

Non est cur credamus, Hermesianactem falsum esse, dum ambos una vixisse autumat. Ille Athenaeo multo erat veterior, rem igitur multo accuratius ipso Athenaeo tenere et veritatem praedicare poterat. Per lusum de Anacreontis amore hoc certissime non scripsit, quam suspicionem verba quidem ipsa nullo modo suppeditant. Nec omnino ab Athenaeo recte Diphili exemplum poterat apponi, hic enim fuit comicus, cui *quaelibet fingendi aequa fuit potestas,* Hermesianax contra poeta elegiographus, cui angustior campus in fingendis rebus aperiebatur. De Chamaeleontis porro narratione quid judicet Athenaeus, addidit nihil, eoque ipso tacite demonstrare videtur, si illius fidem in dubium vocare non

posse; nec quidquam sane impedit, quo minus Anacreontem re vera amasiam Sapphum versibus laudatis cecinisse putemus.

Concedam Athenaeo,* Anacreontem sub Cyro et Polycrate, Sapphum sub Alyatte vixisse, sed tamen simul affirmaverim, Anacreontem Alyattis quoque aequalem et Sapphone fuisse veteriorem. Hoc ultimum ex ipsius Anacreontis vidimus ap. Chamaeleontem versibus; id porro patet ex Sapphus fragmento ap. Stob. Floril. LXXI. p. 291. Grot.

Ἀλλ'ἐὼν φίλος ἄμιν, λέχος ἄρνυσο νεώτερος
Οὐ γὰρ τλάσομ'ἐγὼ 'ξυνοίκεῖν νὲ ἔσα γεραιτέρω.

in quo poetria Anacreontem alloqui est putanda. Si autem veterior fuit Anacreon, exinde etiam cum Sapphone sub Alyatte vitam egisse debet, illam enim ad id tempus refert Athenaeus. Causam interim video, cur hic scriptor credidisse posset, Anacreontem sub Polycrate et Cyro tantum vixisse. Sappho videlicet sub Alyatte maxime floruit et circa annum jam quadragesimum diem obiit supremum (vid. infr. p.

27. Anacreon contra Alyatte jam mortuo sub Polycrate praesertim famam sibi conciliavit et aetatis annum octogesimum quintum attigit, prout Lucianus (Macrob. c. 10. T. VIII. p. 119. Bip.) memoriae tradit, qui hominibus longaevis eum adnumerat. Cum Anacreon ideo Sapphoni diu adhuc esset superstes, facile Athenaeus in eum poterat induci errorem *) poetriam fuisse veteriorem, cum tamen nonnisi prior fatis cederet; minor esset natu.

Sed exactius hunc synchronismum constitui posse prorsus despero, cum annus quo natus et mortuus sit Anacreon plane caligine obrutus jaceat. Nullo igitur modo hoc a me impetro, ut Sapphus et Anacreontis tabulam probem synchronisticam, quam Cramerus Diatr. p. XIX. proposuit; nam quae in illa in illaque explicanda affirmat, re vera quam maxime sunt perturbata et

*) Qui etiam locum habet Deipn. XIV. p. 635. c., ubi verba: ἥτις ἐςὶν Ἀνακρέοντος πρεσβυτέρη ipsius sunt Athenaei, non Menaechmi Sicyonii, ex quo istum citat locum.

aliis scriptoribus repugnantia. Tempus praesertim obitus Anacreontis in tabula ejus respuendum censeo. Illud nempe inter Ol. LVII. et LVIII. ponit. ac Ol. LIX. secundum ejus rationem Polycrates demum potitur Samo aliisque insulis et civitatibus. Ante hanc igitur expugnationem Anacreontem ad se arcessivit? At Pausanias Attic. c. 2. T. I. p. 4. de Polycrate Anacreontis institutione fruente ita fatur: καὶ Πολυκράτει τυραννοῦντι Ἀνακρέων παρῆν. Imperium ideo demum consecutus poetam secum habuit, id quod ex tota etiam de Polycrate patet narratione apud Herodotum III. c. 121. et Aelianum V. H. IX. 4. obvia; quo ultimo loco Polycratis epitheton ὁ Σάμιος supplendum per τύραννος, quia credibile non fit, Polycratem ante regnum susceptum, cum, ut Herodoti l. c. verbis utar, ἐπιχώριος mere adhuc esset, Anacreontem Samum jam vocasse tanquam ipsius magistrum. Vide sic etiam Max. Tyr. Dissert. XXI. — Quin adeo superstes fuit Anacreonti? At Polycrates haud diu post rem ab Herodoto l. l. tradi-

iam est occisus ab Oroete, eoque interfecto Hipparchus, Atheniensium princeps, Anacreonti navem misit quinquaginta remorum, qua vectus est Athenas (cf. Plato. Hipparch. T. V. p. 262. Bip.), ubi vitam egit donec Hipparchus ab Harmodio et Aristogitone esset interfectus; quo facto Athenas rursus dereliquit et alio loco, *nescio quo*, reliquum *vitae tempus otio* transegit. Vel decem igitur et quod excurrit annos post Polycratem occisum superstes adhuc fuisse potest.

Nec obstat huic synchronismo Pausanias Attic. c. 25. T. I. p. 93. Si enim ita explicatur, ut Anacreontem primum post Sapphonem Lesbiam versus amatorios composuisse narrare credatur, ipsum hoc recte potest sese habere, quamvis Anacreon esset veterior. Sappho maturiori vitae aetate amorem cecinit, Anacreon, ejus exemplum secutus, seriori. Sed ne sic quidem Pausaniae locum acceperim, mutata enim aliquantulum interpunctione vulgari, sensus longe diversus existit. Pro: τοῦ δὲ τοῦ Ξανθίππου

πλησίον ἕστηκεν· Ἀνακρέων ὁ Τήϊος, πρῶτος μετὰ Σαπφὼ τὴν Λεσβίαν τὰ πολλὰ ὧν ἔγραψεν ἐρωτικὰ ποιήσας, legamus modo: τοῦ δὲ — ὁ Τήϊος, πρῶτος μετὰ Σαπφὼ τὴν Λεσβίαν, τα πολλὰ ὧν κ. τ. λ., et tunc πρῶτος μ. Σ. respiciet locum quo Anacreontis statua fuit erecta, primum illa locum tenebat *post* (i. e. pone) Sapphus Lesbiae statuam. Jam simul eo apparet et poetriae statuam ibi exstitisse.

Non minus est disputatum, an Sappho una cum Erinna vixerit, nec ne. Vixisse affirmant Suidas v. Ἤριννα, Eustat. ad. Il. β. p. 247. 20. et 30., ac Schol. ad Antholog. Graec. p. 135. Wechel.; sed Eusebius chron. p. 136 et Syncellus chron. p. 260. Paris. Olympiade CVI. ponunt Erinnam, quo tempore degit Alexander Magnus. Utri horum majorem habeam fidem, incerta stat sententia, fortasse tamen Eusebio et Syncello magis credendum, quippe veterioribus testibus, qui propius semper ad veritatem accedere possunt. Id quidem pro certis esto, Erinnam Sapphus cognovisse metra

atque carmina, cum illius ode ὡς Ῥώμην Sapphico metro sit composita.

Familiares Sapphus a Maximo Tyrio Dissertat. XXIV. p. 297. hae proponuntur: *Gyrinna*, *Atthis*, *Anactorie*, *Gorgone*, *Andromeda*, praeter quas ap. Ovidium Heroid. Epist. XV. 19. vidimus Cydno, ap. Suidam v. Σαπφώ. *Telesillam* ac *Megaram* et ap. Philostratum Vit. Apollon. I. c. 30. *Damophylam*. Ejus vel discipulas extitisse, idem Philostratus nec non Suidas locis modo allatis memoriae tradidere, quarum hic tres recitat, *Anagoram Milesiam*, *Gongylam Colophoniam*, *Eunicam Salaminiam*; quibus adnumeres quartam *Gellonem Lesbiam* a Zenobio Proverb. III. 3. (ap. Schott. Adag. p. 54.) allatam. Attidis, Gyrinnae atque Andromedae ipsa in fragmentis mentionem facit. Volumina etiam sua sodalium loco habuisse, addit Aristoxenus ap. Porphyr. ad Horat. Serm. II. 1. 30.

Venio nunc ad *indolem* et *mores* Sapphus. Si veterum de ea recensemus testimonia quam plurima, eam foeminam sala-

cissimam *) et ad libidinem pronissimam fuisse deprehendimus. Hoc interim inde ab eo tempore potissimum intelligi volo, quo morte amisit maritum Cercolam, dehinc enim pariter in multos pueros atque puellas exarsit. Ejus autem amores his fere locis tanguntur. Ipsa apud Ovidium l. c. v. 17. de se haec praedicat:

Vilis Anactorie, vilis mihi candida Cydno,
Non oculis grata est Atthis, ut ante, meis,
Atque aliae centum, quas non sine crimine amavi.

et v. 79.

Molle meum levibusque cor est violabile telis,
Et semper causa est, cur ego semper amem.

ut alia hujus carminis praetermittam loca, ubi furores amatorios, quibus correpta sit, aperit. Plutarchus de Pythiae Orac. T. IX.

*) Lesbii omnino tanquam gens voluptatibus et luxuriae dedita erant noti, ita ut adeo verbum λεσβίζειν effingeretur, cui notionem τȣ̃ luxuriari injunxerunt.

p. 287. Hutt. poetriam hoc modo acriter perstringit: τί δὲ ἀπολείπει τοῦ λέγοντος ἐρωτικὴν μόνην γεγονέναι Σαπφὼ γυναικῶν ὁ μαντικὴν μόνην Φάσκων γεγονέναι Σίβυλλον καὶ Ἀριςονίκαν. Tatianus Orat. ad Graecos c. 53. p. 144. ed. Oxon. eam ita arguit: καὶ ἡ μὲν Σαπφὼ γύναιον πόρνικὸν ἐρωτομανὲς, καὶ τὴν ἑαυτῆς ἀσέλγειαν ᾄδει. Hos eosdem Sapphus amores spectat locus ap. Senec. Epist. 88. sub fin.; adde Horat. carm. II. 13. 21. IV. 9. 11. Ovid. Art. Amat. III. 331. Remed. Amor. 761. Trist. II. 364. Poetria ipsa nulla dubitavit, in carminibus suis illorum saepenumero mentionem facere. Notissimus omnium est iste furor, quo in Phaonem accendebatur, ad quem tamen postea redibo.

Horatius Epist. I. 19. 28. hunc versum de Nostra composuit:

Temperat Archilochi Musam pede *mascula* Sappho. Quid *mascula* h. l. proprie sibi velit, inter viros doctos est dissensio, dum alii de animo virili ac forti dictum putent, quem Sappho in eo monstraverit, quod ex Leucata petra praecipitem sese de-

derit, alii de masculis ejus in puellas amoribus, alii de masculo in politissimis versibus scribendis ingenio intelligendum sibi videantur. Simplicior sane est ratio, de studiis poetriae masculis magis quam foemineis in universum accipiendi; quod si quis noluerit tamen, et studium aliquod singulare illo verbo innui persuasum sibi habeat, secundam saltem quam enarravimus arripiat opinionem, quippe majorem veritatis speciem prae se ferentem.

Qualescunque autem Sapphus fuerint libidines et masculae cupidines, qualescunque cavillationes, quas a veteribus r-pessa sit, parva haec omnia aestimanda atque contemnenda apparent, si jamdum ad maximas istas, imo divinas inquam oculos vertamus laudes, quibus altera parte a scriptorum multitudine ad astra usque est elata ob felicem, elegantem atque amabilem quam a natura consecuta erat facultatem poeticam. Et quantum sane ex carminum ejus reliquiis, quae aetatem tulerunt, hodie judicare licet, istae laudes

minime supervacaneae, sed eae quibus unus quisque litterarum elegantiorum amantior facile consentiet. Quid enim Sappho dulcius aut suavius? Quid in affectibus animi rite depingendis magis eximium aut praeclarius? Quid in fluxu quodam naturali orationis concinnando peritius? Operae re vera pretium videtur, quae exstant veterum dicta ac testimonia huc pertinentia fusius perlustrare, et poetriae celebritatem ita in lucem clariorem reponere.

Admiratio quam ipsius instillaverit ingenium, maxime ex eo elucet, quod a nonnullis epigrammatistis vel decima Musarum appellatur, videlicet a Platone Epigr. XII. T. I. p. 105. Anth. Jacobs.:

Ἐννέα τὰς Μύσας φασίν τινες· ὡς ὀλιγώρως
Ἠνίδε καὶ Σαπφὼ Λεσβόθεν ἡ δεκάτη.

ab Antipatro Sidonio Epigr. XLVI. ib. T. II. p. 9.:

Μναμοσύναν ἕλε θάμβος, ὅτ' ἔκλυε τᾶς μελιφώνυ
Σαπφῦς, μὴ δεκάτην Μοῖσαν 'έχυσι βροτοί.

ab eodem Epigr. LXX. ib. T. II. p. 25.:

Σαπφώ τοι κεύθεις χθὼν Αἰολί, τὰν μετὰ Μέσαις
 Ἀθανάταις θνατὰν Μῦσαν ἀειδομέναν,
Ἂν Κύπρις καὶ Ἔρως συνάμ' ἔτρεφον, ἇς μέτα Πειθὼ
 Ἔπλεκ' ἀείζωον Πιερίδων ςέφανον,
Ἑλλάδι μὲν τέρψιν, σοὶ δὲ κλέος· ὦ τριέλικτον
 Μοῖραι δινεῦσαι νῆμα κατ' ἠλακάτας,
Πῶς ἐκ ἐκλώσασθε πανάφθιτον ἦμαρ ἀοιδᾷ
 Ἄφθιτα νησαμένα δῶρ' Ἑλικωνιάσι;

ab auctore incerto Anthol. Stephan. L. I. c. 26. Epigr. LXV.:

Ἀνδρῶν *) δ'ὐκ ἐνάτη Σαπφὼ πέλει, ἀλλ' ἐρατειναῖς
 Ἐν Μέσαις δεκάτη Μῦσα καταγράφεται.

ab Ausonio Epigr. XXXII.:

Lesbia Pieriis Sappho soror addita Musis,
 Ἐι ἐνάτη Λυρικῶν, Ἀονίδων δεκάτη.

Et a Plutarcho Musis adnumeratur Amator. T. XII. p. 42.: ἄξιον καὶ Σαπφῦς παρὰ ταῖς Μέσαις μνημονεύσασθαι, quarum vel prima audit apud Cedrenum Anal. p. 82. Alii scriptores alias laudes ei fundunt. Aristoteles Rhetor. II, 23. Mytilenenses Sapphum, quamvis mulierem, in honore habuisse narrat. Galenus

*) i. e. poetarum canonem lyricum efformantium, inter quos et Sappho numerabatur.

Protrept. c. 2. T. V. p. 445. ed. Chart. Sapphum ob praestantiam in suo genere poetriam κατ' ἐξοχὴν denominari refert. Strabo XIII. p. 617. C. eam dicit θαύμαστόν τι χρῆμα, *foeminam admirabilem, cui nulla alia poeseos causa ne tantillum quidem par sit aestimanda.* Plutarchus de Pyth. Orac. T. IX. p. 256. Sapphus affirmat carmina magnam habere venustatem, audientium aures demulcentem et oblectantem; quin Plato Nostram eo adhuc commendat, quod inter sapientes illam numerat, ut tradit Aelian. Var. Hist. XII. 19., atque Socrates eandem epitheto καλὴ ornat ap. Platon. Phaedr. T. X. p. 296. Bip., haud dubie ob insigne ejus ingenium carminumque pulchritudinem, id quod jam animadvertebat Maxim. Tyr. Dissert. XXIV. p. 297. Demetrius autem Phalereus de Elocut. CXXXII. p. 56. Schneid. Sapphus omnem poesin tanquam gratiis celebrat repletam, et CLXVI. p. 69. Sapphum de pulchritudine canendem uti verbis pulchris totamque esse suavem ait. Immortalitatem poetriae addicunt Tullius

Laurea Epigr. III. T. II. p. 91. Anthol. Jacobs., Pinytus ib. T. II. p. ultim., et auctor incertus Epigr. DXXII. ib. T. IV. p. 228. Antipater porro Sidonius Epigr. LXXI. T. II. p. 25. eam, se carminibus tantum superasse vates mulieres, quantum viros Homerus inducit dicentem. Apulejus Apolog. p. 412. Sapphum lascivam quidem esse, sed linguae insolentiam dulcedine carminum commendare profitetur. Catullus denique carm. XV. p. 108. Doer. illam Musa doctiorem celebrat.

Omnia haec loca sat superque demonstrare puto, quanta Nostra sit aestimanda et quantopere sit dolendum, tot ac tam egregia ejus temporum injuria periisse carmina. Fuerit illa libidinosior, quid haec ad nos? An ea sola veterum poetarum Graecorum et Romanorum ad voluptatem prona? Quid Musaeus, Alcman, Alcaeus et Anacreon? Quid Horatius, Catullus alive poetae? Nihilominus tamen in magno sunt honore ob ceteras virtutes ingeniique dotes, adque id merito quidem. Ne igitur

Sapphus etiam partem respiciamus malam, bonam qua splendet quaeramus et admiremur.

Verum quod Annam Dacieriam (in vita Saphus), praeeunte Maximo Tyrio l. c., maculam istam propensi ad libidinem animi a poetria plane abstergere studentem video, dum ejus amores mere philosophicos et socraticos judicat, altera rursus parte nihili est, cum ita plurimis de Sappho veterum testimoniis apertis contradiceretur; vigebunt adeo sane Longepetraei verba in Sapphus vita contra Dacieriam prolata, quocum, sicut Bailio, Oleario aliisque hac in re sentio.

Ad Sapphus speciem quod attinet exteriorem, minus ea fuit venusta visu. Ipsam ap. Ovidium Epist. Heroid. XV. 31. de se habemus haec profitentem:

Sum brevis, at nomen quod terras impleat omnes
Est mihi: mensuram nominis ipsa fero.
Candida si non sum, placuit Cepheia Perseo
Andromede, patriae fusca colore suae.

*Pulchram* autem audire apud nonnullos scriptores poetriam, ut ap. Eustathium, Athenaeum, Plutarchum et Themistium, ne cui mirum videatur, cum hoc epitheton ad animi ejus facultates et carminum venustates potius sit referendum (vid. supr.) Mediocrem interim formam a natura acceptam ingenio emendare studuit. Id quod testatur ap. Ovid. l. l. v. 31.

Si mihi difficilis formam natura negavit,
Ingenio formae damna rependo meo.

et v. 41.

At me cum legeres, etiam formosa videbar.

Apud auctorem Etymologici M. v. ἀβακής se ipsam non esse iracundam, sed animum habere placidum fatetur. In Doricam, sive Rhodopin, ut alias audit (vide sis Strabon. XVII. p. 808. B.), meretricem celebrem *) fratris Charaxi amasiam (cf. Posidipp. Epigr.

*) Quae tamen non commutanda cum alia ejusdem nominis, quam Psammitichum regem uxorem duxisse tradit Aelianus Var. Hist. XIII. 33., ubi vid. Periz.

XX. T. II. p. 52. Anth. Jacobs.), e servitute ab hoc redemtam et Mytilenen transportatam saepius in carminibus suis invecta est convitiis, teste Herodoto II. c. 135. et Athenaeo XIII. p. 596. B.

Jam de poetriae acturus vitae fine, ad celebres ejus cum Phaone redeo res amatorias, in quibus ipsa misera morte periisse fertur, quarumque notiones praesertim exposuit Ovidius in tota epistola Heroid. XV. Phaon popularis Sapphus fuit, cujus de pulchritudine ac lenociniis mirae confabulationes fictae. *) Sic Palaephatus de Incred. c. 49. p. 35. Fischer. et Lucianus Dialog. Mort. IX. T. II. p. 152. Bip. eum ob officium Veneri praestitum a dea in juvenem formosum ex sene esse commutatum narrant. Sic Plinius Hist. Natur. XXII.

*) Inde nonnulli censent, Phaonem personam mere mythologicam esse, sed immerito; nam tunc etiam negandum foret, Theseum, Herculem vel alios Graecorum heroes unquam re vera vixisse, quorum historia quantis mythis est contexta!

c. 8. illum plantae, ventum capita vocatae radicem, cujus ea sit vis, ut, quicumque earam alias inventu deprehenderit, amabilem reddat, invenisse, ob eamque causam a Sapphone amatum fuisse tradit. Sic denique Aelianus Var. Hist. XII. 18. eundem desiderium et amorem sui instillasse ob vas unguenti plenum, a venere acceptum ait. Quaecumque haec sint, id quidem pro certis habemus, Sapphum Phaonis pulchritudine speciosaque forma captam, insano in illum amore esse incensam; vid. Aelian. l. c. Suid. v. Φάων. Athen. XIII. p. 596. E. Apostol. Proverb. XX. 15. Plaut. Mil. Glor. IV. 6. 31. Plin. Hist. Natur. XXII. c. 8. Ovid. l. l. Diu cum amasio habuit rem, donec hic tandem poetriae ob multas libidines maturius inveterascentis pertaesus in Siciliam aufugit; cf. Ovid. l. c. v. 11. et 51. Quo vero eum mox secuta est Sappho (vid. Marm. Par. Epoch. 37.), quae tamen cum a Phaone eludi, nec animi ejus ad se reducendi spem adesse intellexisset, desperatione correpta in Graeciam rediit et tunc ex promontorio

isto, cui Leucate nomen in mare praeceps se dedisse fertur. Quod si verum est, eo saltu animam efflasse vix negare possis, cum postea nullibi apud veteres Sapphus rursus fiat mentio.

Sed de Leucata ob celebritatem et nexum cum Sapphicis rebus nonnulla jam praecipienda veniunt. Hoc promontorium, alias Leucates sive Leucas dictum, petra fuit alba (inde nomen, a λευκός), in Acarnaniae peninsula Leucadia ante Leucadem urbem in mare se porrigens. Memoratu est digna Apollinis templo, super ea exstructo, multo magis tamen superstitione quadam, cujus vi illi, qui amore aliquo vehementi cruciabantur, sese miserarum facile curarum oblivisci et ab insania amatoria liberari posse crediderunt, si e Leucata in mare sese dejicerent. Locus classicus de re est apud Strabonem X. p. 452.: πέτρα γάρ ἐςι λευκὴ τὴν χροίαν προκειμένη τῆς Λευκάδος ἐις τὸ πέλαγος κὰι τὴν Κεφαλληνίαν, ὡς ἐντεῦθεν τοὔνομα λαβεῖν. Ἔχει δὲ τὸ τοῦ Λευκάτα Ἀπόλλωνος ἱερὸν,

καὶ τὸ ἅλμα τὸ τῦς ἐρῶτας παύειν πεπιςευμένον· ὖ δὴ λέγεται πρώτη Σαπφὼ ὡς πυ φησὶν ὁ Μένανδρος

— — τὸν ὑπέρκομπον

Θηρῶσα Φαῶν' οἰςρῶντι πόθῳ
Ρίψαι πέτρας ἀπὸ τηλεφανῦς,
Ἀλλα κατ' εὐχὴν σὴν, δέσποτ' ἄναξ.

Ὁ μὲν ὖν Μένανδρος πρώτην ἁλέσθαι λέγει τὴν Σαπφὼ, οἱ δ' ἔτι ἀρχαιολογικώτεροι Κέφαλόν φασιν ἐρασθέντα Πταόλα τὴν Δηιονεώς. Adde Plutarch. de Virtut. Mulier. T. VIII. p. 289. Athen. XIV. p. 619. E. Anacreon. ap. Hephaestion. p. 70. Hesych. Miles. de Philos. p. 36. ibique Meurs. p. 194. Cic. Tuscul. IV. 18. Ovid. l. c. v. 164. sqq. Stat. Sylv. V. 3. 154. T. I. p. 112. Barth. Auson. Idyll. VI. 21. sqq. et quae ad hunc locum docte disputavit V. C. Joh. Scaliger Lect. Auson. II. c. 18. Qui autem modo commemorato mare subierat, lintre quidem statim est receptus, sed accidere tamen debuit, ut multi, imperiti praesertim artis nandi, perirent, et in undis animam efflarent, cum praeterea ob rupis altitudinem (cf. Plutarch. Apopht. Lacon. T. VIII. p. 246.) corpus undis illisum statim solvi

posset lapsus vehementia. Ceterum Straboni, secundum Menandrum primam ex Leucata Sapphum, secundum alios antiquitatis peritiores Cephalum quendam desiluisse dicenti, adversatur Plutarchus, de Virtut. Mulier. l. c., qui Lampsacum potius, Phobum quendam primum sese demisisse inducit affirmantem. Alii hoc ita moderantur, ut Sapphum, cum ante eam mares tantum desiliverint, mulierum primam tale quid ausam fuisse putent.

Quo anno Sappho in Siciliam aufugerit, quove Leucaten adierit, quod litterae in marmore Arundeliano, primam notitiam referentes sunt obliteratae *), secundae autem ne adsunt quidem testimonia veterum, neutiquam certe dixeris. Juvenem saltem eo tempore ipsam non amplius esse potuisse patet: habuerat scilicet jam maritum, habuit filiam, quae omnino dudum ex prima pueritia excessisse putanda, cum poetria quondam eam alloqui posset his verbis

*) Prideaux isto loco de suis annum CCCXXX. ante christ. Nat. supplevit.

(ap. Max. Tyr. Dissert. XXIV. p. 297.), puerili captui non adaptatis:

Ου γὰρ θέμις ἐν μεσοπόλων οἰκίᾳ

Θρῆνον ἔιναι, ὀυκ αμμι πρέπει ταδ᾽. —

in multos postea exarsit pueros atque puellas, et denique Phaonem deperivit, quae quidem res procul dubio non uno evenerunt anno. Cum Phaone solo, qui postremo deprehensus in adulterio occisus est (cf. Aelian. Var. Hist. XII. 18.), diu versatam fuisse, ex tota Ovidiana epistola supra saepius laudata fit conspicuum. Vel quadragesimo igitur jam aetatis anno propior esse poterat, quando ille maturius inveterascentem dereliquit. Non interim Cramero adsentio, qui in Synchr. Sapph. et Anacr. p. XIV. inde etiam apparere autumat, Sapphum jam exstitisse vetulam in amoribus cum Phaone, quod ipsa ap. Ovid. l. c. v. 197. dicat:

Non mihi respondent veteres in carmina vires,

nam ex verbo *veteres* nihil ejusmodi colligas, cum illud h. l. non tam vires corporis

aetate debilitatas, quam vires animi potius superiores innuat, quas jam prae amore exstinctas praedicat Nostra. Ita locum intelligendum aperte demonstrat versus antecedens:

Ingeniumque meis substitit omne malis,

nec non insequens:

Plectra dolore tacent, muta dolore lyra est.

Wolfio Vit. Sapph. p. IV. et XXIV., vix probabile fieri censenti, Sapphum aetate ingravescente tot tantisque furoribus agitatam esse, ea arridet conjectura, poetriam in flore prorsus aetatis Phaonem deperiisse et intra aetatis annum XXV — XXXV. in Siciliam aufugisse. Sed aetas quadraginta fere annorum, quam nos supposuimus nondum per se ingravescens *), nec omnino ea est, in qua omnes amoris stimuli jam exstincti essent, cum et multo provectiori mulieres furoribus amatoriis ad-

*) Poterat tamen omnino Sappho versus annum quadragesimum ob multa negotia amatoria vetulae speciem jam prae se ferre.

huc esse agitatas, haud exemplis careamus. Quis v. c. non istas anus novit libidinosas Horatii, in quas tantopere invehitur? — Praeter hoc argumentum Wolfii opinioni contrarium quoque animadverto Eusebium. Sapphus scilicet annum natalitium idem Wolfius ponit Olympiade XXXVI. vel XXXVII. Jam vero Eusebius illam Olympiade XLIV. claram cum Alcaeo extitisse tradit memoriae. Si igitur intra aetatis annos XXV—XXXV. in Siciliam aufugit, et e Leucata sese dejecit, ista Olympiade XLIV. annum fere XXXV. gerere debuisset, circa idem adeo, quo periit, tempus, vel post mortem dudum cum vita mutatam ab Eusebio claram cum Alcaeo haberi rite consequeretur. Utraque autem haec quam sint absurda vides.

Fert animus, antea quam de Sapphus carminibus fusiores simus, necessaria adhuc de picturis, statuis ac nummis, quibus imago ejus sit expressa, nec non de epigrammatis et fabulis in eam conditis, monere, eoque ipso honores eximios, quibus

apud veteres hoc etiam parte sit ornata, enarrare. Leo quidam poetriam depinxit secundum Plinium Hist. Natur. XXXV. c. 2. Silanion autem ex aere fabricatus est ejus statuam (cf. Tatian. Orat. ad Graecos c. 52. p. 113. ed. Oxon. Cic. Orat. in Verr. IV. c. 57.), quae, epigrammate in basi instructa, ponebatur in Prytaneo. Elegans et perfectum fuit opus; postea interim furtim est sublatum et magnum sui desiderium reliquit. Cujus facinoris auctor Verres putabatur. cf. Cic. l. c. Sapphus aliam statuam Athenis in arce exstitisse Pausanias Attic. c. 25. T. I. p. 93. probat, si, qua supra p. 15. dixi, explicatur ratione. Tantum ne suspicemur (id quod Ursinus Imag. Illustr. Vir. p. 38., Lambinus ad Horat. Carm. I. 17. 18. et Joh. Faber Commentat. in Imag. Illustr. p. 74. faciunt) Leonem Plinianum eam fabricatum esse potuisse, hic enim non fuit statuarius, sed pictor solum. Quoad nummos, Mytilenaeos Sapphus imaginem iis insculpsisse testatur Pollux IX. 6. Sed plurima horum omnium

periere. Extant interim nonnullae adhuc statuae et monetae, quibus poetria proponi vulgo creditur, deque illis haec dicta sunto.

I. Hermes Sapphus adest, cui inscriptum reperimus: ΣΑΠΦΩ ΕΡΕΣΙΑ, quo cognomine auctor certe innuit tempus, per quod in urbe Eresso poetria vixit. Facies magis est virilis, quam foeminea. Capilli foeminarum Graecarum more sunt contorti atque in nodum collecti, ab utraque autem capitis parte duo defluunt cincinni. Ectypon vid. ap. Gronov. Thesaur. Antiq. Graec. T. II. tab. 34. et ap. Wolf. in fronte Fragm. Sapph., ubi etiam, ut semel dicamus, omnium sequentium imagines appictas reperies.

II. Gemma poetriae e carneolo rufo elaborata invenitur. Caput vitta circumvolutum, pectus humerique circumdati amictu fibula subnexo. Iconem vid. in Leon. Augustini Gemmis et Sculpturis Antiq. T. I. num. 75. et in Maffei Gem. Antiq. Figurat. T. I. num. 70.

Nummorum hi fere commemorantur:

I. Nummus argenteus majusculus, cujus in adversa parte spectatur caput taenia obductum, quod Sapphus esse vulgo creditur. Adversa parte conspicuus fit polypus *), simul cum verbo ΜΥΤΙΛ. Thevetus se ipsum hanc monetam in insula Lesbo reperisse contendit. Imaginem in historia sua Homin. Illustr. et Erudit. T. I. p. 221. exprimi curavit. Praeterea eam reperies in Ursini Imagin. Illustr. Vir. p. 38. et in ejusd. Carm. Nov. Foemin. Illustr. p. 2., in Jo. Petr. Bellorii Imagin. Veter. Philos. num. 18. et in Gronovii Thesaur. T. II. tab. 34. De ea confer adhuc Gurlittum in: Versuch über die Büstenkunde p. 75.

II. Nummus argenteus, adversa parte continens caput foemineum corona hederacea cinctum, quo Sappho quin effingatur, nemo in dubium vocabit, cum aversa parte integra foeminae manu lyram tenentis figu-

*) Hoc animal in nummis est symbolum urbium maritimarum.

ra expressa et margini sit inscriptum ΣΑ-ΠΦΩ ΛΕΣΒΙΑ. Ectypon exstat in Hub. Goltzii Numismat. Graec. tab. XV. nummorum insularum Graec., in Polluce Hemsterhusii adp. 1064., in Gronov. Thesaur. T. II. tab. 34.

III. Nummis aeneus, cujus adversa pars caput monstrat foemineum, tutulo comae instructum, cum inscriptione ΙΟΤ. ΠΡΟΚ-ΛΑΝ ΗΡΩΙΔΑ. Aversa parte foemina sedens lyram pulsans est efficta, et inscriptio haec addita ΕΠΙ CΤΡΑ. ΑΡΟΛΛΩΝΙ. ΜΤΤ. *) His duabus imaginibus Sapphum innui plerique putant; Seguinus et Harduinus aversae partis figuram Apollinis citharizantis iconem esse sibi persuadent. Expressa invenitur moneta in Seguini Numismat. Antiq. c. 2. num. 31. p. 74., in Jac. de Wilde Select. Numism. Antiq. tab. 8. num. 1. p. 66., in Polluce Hemsterhusii ad p. 1064., in Gronov. Thesaur. T. III. tab. 85., ubi tamen adversam solum par-

*) Plene: ἐπὶ ϛρατηγȣ Ἀπολλωνίȣ Μυτιληναίων.

tem, Proclen exhibentem videbis, et in Harduini Numm. Popul. et Urb. Illustr. p. 335. De ea confer porro ejusd. Oper. Select. p. 111., Ez. Spanhem. de Vesta et Prytanibus Graec. (in Graevii Thesaur. Antiq. Rom. T. V. p. 701.), Eckhel. Doctr. Numm. T. II. p. 504.

IV. Nummus aeneus, adversa parte exhibens caput, mitra singularem in modum coopertum, quod Nausicaae esse patet ex inscriptione, ΝΑΥΣΙΚΑΑΝ. ΗΡΩΙΔΑ. Haec Nausicaa Alcinoi, Phaeacum regis fuit filia, cui magnas laudes fundit Homerus in tota Odysseae rhapsodia ζ. Eckhelius vero Doctr. Numm. T. II. p. 504. b. non satis videns, quae causa fuerit Mytilenaeis, ut hanc potissimum in nummis suis proponerent, haud Homericam Nausicaam innui credit, sed illustrem quandam Mytilenes civem eam esse suspicatur, cujus hic mentio fiat. Aversa pars demonstrat foeminam sedentem et ad dextram spectantem, quae lyram in gremio fultam tangit. Margini haec inscripta

reperiuntur: ΕΠΙ. ΣΤΡΑ. ΙΕΡΟΚΛ. ΜΥΤΙΛ.*) Sapphum istam foeminam esse dicunt. Ego tamen vix persuasum mihi habeo, hac et superiori moneta poetriam nostram exponi. Figurae in aversis partibus conspicuae Musas potius citharizantes, et Apollonii ac Hieroclis, ducum, facta canentes repraesentare videntur. Ectypon vid. ap. Jac. Sponium Miscel. Erud. Antiq. p. 130., ap. Pellerin Rois p. 208.

V. Nummus aeneus parvus, in adversa parte capite laurea ornato, in aversa persona comica, stella et tali inscriptione instructus: ΑΝΤΙΣ. h. e. Αντισσαίων. **) Adversa partis caput quin Sapphus sit, nullus dubitat Liebius in Gotha Nummaria c. 5. §. 10. p. 162., ad numinis potius incerti, diademate ornati, autumat Haymius Thesaur. Britan. T. I. p. 128. Idem ΑΝΤΙΣ. explicat per Ἀντισθένης, hoc autem quo se commendet forsan habet nihil. De moneta vid. Pellerin recueil de medailles T. III.

*) i. e. ἐπι στρατηγȣ̃ Ἱεροκλέȣς Μυτιληναίων.

**) Antissa urbs Lesbi.

tab. CIII. p. 84. Eckhel. Doctr. T. II. p. 503. Ectypon reperimus in Liebii et Haymii operibus modo laudatis.

VI. Nummus denique aeneus, cujus in adversa parte conspicitur caput vittatum, quod Sapphum exprimere posse, suspicatur Haymius Thesaur. Brit. T. I. p. 136. Certum quid hac de re pronuntiare non licet. Aversa pars habet virum galeatum, sinistra clypeum, dextra hastam tenentem, una cum littera E., quam fere supplent per Ἐρεσσίων. Imago exstat ap. Haym. l. c.

Epigrammatum multitudo in Sapphum condita, quorum praecipua jam supra p. 18. commemoravimus, Nec hic res substitit, nam eo progressi sunt comici, ut adeo fabulas integras, poetriae nomine insignitas componerent. Hoc facientem novimus Timoclem Atheniensem (cf. Athen. VIII. p. 339. C.), Antiphanem Rhodium (ib. X. p. 450. E.), Diphilum Sinopensem (ib. XI. p. 487. A. et XIII. p. 599. C.) et Ephippum Atheniensem (ib. XIII. p. 572.), quorum ex

fabulis nonnullos versus Athenaeus II. cc. servavit.

Superest ut de Sapphus scriptis fusius loquamur. Lesbi incolae Aeoles erant natione (cf. Strabon. XIII. p. 424.), res ipsa monuit ideo Sapphonem, ut tanquam Lesbia dialecto quoque uteretur Aeolica in carminibus suis condendis, id quod et testantur Horat. Carm. II. 13. 24. et IV. 9. 12. Johannes Grammaticus de Dial. in Manutii Corn. Copiae p. 245. Choeroboscus ap. eundem p. 268. Etymol. M. v. τις. id. voc. ἐμπάζομαι, Terent. Maur. ap. Putsch. in Grammat. Latin. Auctor. p. 2397. et Grammaticus Leidensis de Dial., ad calc. Gregorii Corinthii p. 312. §. XIII. Roen. Varia adhibuit metra, aliis jam poetis vulgata, unius ipsa inventrix esse fertur, hendecasyllabi illius, quod exinde Sapphicum vulgo audit, et familiare imprimis ei fuit. cf. Terent. Maurus de metris ap. Putsch. p. 2440. Attil. Fortunatian. Art. Poet. ib. p. 2676. Diomedes ib. p. 508. Auson. Epist. IV. 91. sqq. Hujus interim generis Alcaeum

4. *Metrum Asclepiadeum*, quo etiam in libro quinto usa est; cf. Attil. Fortunat. in Putsch. p. 2700.

5. *Metrum Anacreonticum;* cf. id. ib. p. 2701.

6. *Metrum Jambicum*, quod hymnis suis solebat intexere, ut tradit Julian. Epist. XXX. ad Alypium p. 403. Spanh. Adde Suidam v. Σωπφώ.

7. *Metrum Adonium*, quod non solum in genere ab ipsa invento adhibuit, sed carmine etiam integro continuavit; cf. Terent. Maur. ap. Putsch. p. 2431. Mar. Victorin. ib. p. 2576.

8. *Metrum Elegiacum*, quo e. g. epigrammata conscripsit, e quibus nonnulla nobis supersunt.

Praeter haec multa adhuc alia in Sapphus fragmentis latent metra, quae indagare haud adeo est facile.

Cum Alcaeo Nostram parvas fecisse strophas, ex Dionysio Halicarnassensi de struct. Verb. T. V. p. 131. Reisk. vidimus;

ac. monostrophica illius extitisse tradit Hephaestion p. 68. et 74. Melodiae porro mixolydiae inventio poetriae tribuitur ab Aristoxeno ap. Plut. de Music. T. XIV. p. 223. Quin etiam instrumentum quoddam musicum *magadis* sive *pectis* aut *pactis* vocatum et viginti chordis absolutum prima extulisse (cf. Athen. XIV. p. 635. B. E.), nec non plectrum invenisse dicitur. vid. Suid. v. Σαπφώ. Carminum ejus hae citantur proprietates a Demetrio Phalereo: 1) *anadiplosis* i. e. recapitulatio vel reduplicatio singulorum verborum aut phrasium. cf. Demetr. CXL. p. 60. Eam figuram haud dubie imitatus est Ovidius in Epist. Sapphus ad Phaonem v. 17. 40. 137. 155. 162. 163. 184. 200. 2) *anaphora* vel interatio verborum initio singulorum membrorum cf. Demetr. CXLI. p. 60. 3) *correctio ipsius*, quam, ubi quae secus dicta ei videntur, apponit cf. Demetr. CXLVIII. p. 63. 4) *hyperbola*, sive nimia rei cujuspiam exaggeratio, ultra quam credibile fit cf. Demetr. CLXII. p. 68.

Sapphus scripta ipsa haec sunt:

I. *Libri novem odarum* (μέλων λυρικῶν), prout testatur Suidas v. Σαπφώ et Tyllius Laurea Epigr. 111. T. II. p. 91. Anth. Jacobs. Singulorum citatur primus ab Apollonio Dyscolo in Grammat. Inedit., ex qua Vossius fecit excerpta, quae divulgata sunt a Reitzio ad calc. Maittaire, ubi vid. s. artic. περὶ τῆς ἡμᾶς p. 431; secundus ab Hephaest. p. 23. et ab Apollon. Dyscol. s. artic. περὶ πληθυντικῶν πρωτοτύπων p. 429; tertius iterum ab Hephaest. p. 34; quintus ab Athenaeo IX. p. 410. D., a Polluce VII. c. 161. §. 73. et ab Attil. Fortunat. de Metr. ap. Putsch. p. 2674.; septimus ab Hephaest. p. 34; octavus a Photio Biblioth. Codd. p. 176. Hoesch. Quarti, sexti nonique nullibi peculiaris fit mentio. Odarum his libris collectarum maxima pars secundum veteres constabat ex carminibus eroticis; cf. Plutarch. Amator. T. XII. p. 42. Athen. XIII. p. 605. E. XIV. p. 639. A. Themist. Orat. XIII. p. 170. D. ed. Hard. Dio Chrysost. Orat. II. p. 81. ed. Reisk. Pausan. Attic. c. 25. T. I. p. 93. Horat. Carm. IV.

9. 11. Id quoque satis certe apparet ex illarum fragmentis nunc residuis, ex *fragmentis* dico, nam nihil fere, nisi eorum parvula ab aliis scriptoribus tradita ex multis hisce Sapphus carminibus nostram attigerunt aetatem. Una omnium integra oda et alterius magna exstat pars, quae ambo ingens deperditarum excitant desiderium, quae vero, ad quem librum sint referendae, non patet.

II. *Carmina nuptialia*, ἐπιθαλάμια, in quibus componendis Sappho versabatur secundum Dionys. Halicarn. de Struct. Verb. T. V. p. 201. et Art. Rhetor. p. 247., Philostrat. Vit. Apollon. Tyan. I. c. 20. Aristenaet. Epist. I. 10., atque in singularem librum coegit auctore Servio ad Virg. Georg. I. 31. Nonum odarum forte effecisse suspicantur viri docti. Varii ex illis versus restant. Catullum sua carmina nuptialia e Sapphus depromsisse arbitratur Vossius ad Catull. p. 189.; at plures imitandi studium potius illum attemperasse demonstravit Doering. ad Catull. p. 256. sq.

III. *Hymni*, qui commemorantur a Menandro Rhetore de Encomiis I. c. 2. p. 30. Heeren, a Juliano Epist. XXX. ad Alypium et a Philostrato loco supr. laud. Multae deorum invocationes in illis obviam venerunt. Sic poetria Dianam ex innumeris montibus, urbibus et fluviis, Venerem ex Cypro, Cnido, Syria et multis aliis locis appellabat. Verisimillimum est, hos quoque hymnos ad libros IX. odarum pertinuisse. Nonnihil eorum videtur superesse.

IV. *Elegiae* cf. Suid. v. Σαπφώ. His adnumerandam esse Sapphus ad Phaonem epistolam quandam, ab Ovidio sermone Latino imitatam haud inepte conjicere licet. Nonnulla forsan fragmentorum superstitum ex illis decerpta.

V. *Epigrammata*. Suidas l. c. Ex eorum numero tria integra sunt servata.

VI. *Monodia*, teste Suida l. l. Nihil amplius de iis constat.

VII. *Scolion de Admeto*, quod interim dubiae auctoritatis, dum alii Praxillae, alii Sapphoni, alii Alcaeo tribuant.

## De Sapphus reliquiarum editionibus.

Non locus hic est, quo, qui Graecorum ac Romanorum scriptores singula Sapphus fragmenta servaverint, enarremus, et, qui in his scriptoribus edendis loca ad Sapphicas res pertinentia notis illustrarint, apponamus doctos: nos id potius agimus, ut hoc in recensu eos tantum libros commemoremus, in quibus pauca vel plura Sapphus carmina seorsim divulgata et animadversionibus sint illustrata seu emendata.

Plerumque cum aliorum simul poetarum, imprimis cum Anacreontis carminibus edebantur. Jam vero libri in quibus exstant sunt hi:

Anacreontis Codex Leidensis in 4to, praeter alia et Sapphus odas continens. (De eo vid. Fischer, praefat. ad Anacreontis edit. 3. p. XXIII. in notis.)

Opera Henr. Stephani, Lutet. Paris. 1554. 4. In illis reperiuntur duo Sapphus odaria. Repetita sunt a Rob. Stephano et Morello ib. 1556. 8., ubi ver-

sio Latina Eliae Andreae (Putschii) omnibus carminibus adjecta, nec non unum Sapphus fragmentum additum.

Aristologia Pindarica Michael. Neandri, Basil. 1556. 8. Pag. 427. sqq. et Sapphica tractavit.

Pindari Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia. Ceterorum octo lyricorum carmina Alcaei, Sapphus, Stesichori cet., nonnulla etiam aliorum. Excudebat Henr. Stephanus (Parisiis) 1560. 16. Graece et Latine. Sapphus insunt duo odaria et plura fragmenta, etiam loca veterum, ubi de Sapphone agitur.

Haec editio repetita, ac recognitione quorundam interpretationis locorum et accessione lyricorum carminum locupletata (Paris.) 1566. 16.

Carmina novem illustrium foeminarum et lyricorum, ex bibliotheca Fulvii Ursini Romani, Antwerpiae ap. Plantin. 1568. 8. Editio rarissima, quae libro manuscripto par sit aestimanda. Sapphus exhibet carmina p. 1 — 36., quibus notae sunt

adjunctae inde a p. 281 — 295. Magnam in ea Sapphicorum fragmentorum penum jam diligentissime collectam reperies.

Editio Stephani tertium repetita, cum I. Casauboni notis, 1586. 16.

Novem lyrici Graecorum cura Aemil. Porti, Heidelbergae ex officina Commeliniana, 1598. 8.

Edit. Henr. Stephani, quartum recusa a Paul. Stephano, 1600. 16. Casauboni notae iterum omissae.

Porti exemplum repetitum a Pinello, Andegau. ap. Harwood. 1611. 4.

Edit. H. Stephani quintum repetita a Paul. Stephano, 1612. 16.

Corpus poetarum Graecorum veterum, Genevae, 1614. fol. Sapphus plures continet reliquias.

Anacreontis carmina edidit Tanaq. Faber, Salmurii 1660. 12., cum H. Stephani et Andreae versionibus. Recepit et explicuit duo Sapphus odaria.

Anacreontis carmina cura Longepetraei, Paris. 1680. 8. Cum interpretatione gallica prosaica et notis. Duo simul Sapphus odaria continet hic liber.

Edit. Tan. Fabri secunda, Graece et Latine, Salmur. 1680. 12.

Anacreontis carmina Annae Dacieriae, Paris. 1682. 8. Cum versione Gallica metrica et notis. Mulier docta Sapphus quoque nonnulla attigit.

Edit. Longepetraei 2da, Paris. 1684. 12.

Catulli carmina ed. Is. Vossius, Lugd. Bat. 1684. 4. In notis ad Carm. LI. p. 113. sqq. Sapphus duo odaria et p. 153. 213. 295. 345. varia ejus fragmenta apposuit et emendavit.

Edit. Tan. Fabri 3a, Salmur. 1690. 12.

Edit. Longepetraei 3a, Paris. 1692. 8. (et Amstel. 12.)

Annae Dacieriae 2da, Paris. 1693. 12.

Anacreontis carmina ed. Baxter, Londini 1695. 8. Cum versione Latina et notis. Sapphus odaria et epigrammata, nec non unum ejus fragmentum adjecit Baxterus,

cujus tamen opiniones in notis propositae, quo sese commendent vix habeant.

Callimachi Fragmenta, collegit R. Bentlejus, in Callimachi editione Graeviana, Ultraj. 1697. 8. In notis ad Fragmenta CCCCXVII. p. 427. ex Anthologia inedita divulgavit, et emendavit Sapphus epigramma tertium.

Annae Dacieriae 3a, Amstel. 1699. 12.

Τὰ τῦ Ἀνακρέοντος καὶ Σαπφῦς μέλη. Anacreontis et Sapphus carmina, Latine Italiceque conversa, Neapoli 1700. 12. Notis ex Tan. Fabri editione est instructa. Versio Italica auctorem habet Barth. Corsinum.

Baxteri 2da, Londini 1710. 8. Sapphus epigrammata, quae editio prima exhibebat, hac secunda sunt omissa.

Annae Dacieriae 4ta, Amstel. 1716. 8. cum Fossaei notis aucta.

Anacreontis carmina et fragmenta Graece et Latine, cum notis Jo. Corn. de Pauw, Trajecti ad Rhenum 1732. 4. In notis ad Fragm. XCV. Sapphus epigram-

ma tertium emendavit, vel potius depravavit.

Anacreontis carmina, cum notis perpetuis et versione Latina; accedunt ejusdem, ut perhibentur, fragmenta et poetriae Sapphus quae supersunt, Londini 1733. 12. Hic liber continet duo Sapphus odaria, totidem epigrammata et unum fragmentum p. 184. sqq.

Sapphus, poetriae Lesbiae, fragmenta et elogia quotquot in auctoribus antiquis Graecis et Latinis reperiuntur cum virorum doctorum notis integris, cura et studio Jo. Christ. Wolfii. Qui vitam Sapphus et indices adjecit, Hamburgi 1733. 4., et 1735. una cum carminibus octo poetriarum. Sola haec est editio, in qua Sapphus unice reliquiae sint tractatae atque seorsim editae. Basis est Ursiniana, cujus seriem in carminibus apponendis sequitur Wolfius. Deinde autem factum, ut, sicut in Ursino, ita et hic ordinem quendam naturalem frustra quaeras, cum

fragmenta non secundum varios qui illa servarunt auctores, sed mixtim confuseque sese excipiant. Virorum doctorum in Sapphum curas textui subjecit, in Ursini tamen notis apponendis nonnulla interdum de suis adjecit auctor, verba praesertim ipsa locorum, quae Ursinus tantum citat. Illius porro citata accuratius constituit, quippe libros tantummodo veterum vel majores eorum sectiones, rarissime vero singula capita aut versus pro sui temporis citandi ratione afferentis. Ad calcem ipsius animadversiones adjunxit.

The works of Anacreon translated into English verse with notes explanatory and poetical. To wisch are added the odes, fragments and epigramms of Sappho. With the originel Greek plac'd opposite to the translation. By Mr. Addisson, London 1735. 8.

Critica Vannus in inanes Jo. Corn. Pavonis paleas (ed. Dorville) Amstel. 1737.

8. Inter cetera Pauwii quoque ad Sapphum notas (in ejus Hephaestione et Anacreonte editas) redarguit, ac ea occasione ipse varia Sapphus fragmenta bene constituit et explicavit.

Maittaire de dialectis linguae Graecae ed. Reitz, Hagae Comit. 1738. 8. p. 289. et 290. Sapphus duo leguntur odaria. Singula poetriae verba in operis parte tertia, quae dialectum Doricam amplectitur, tractantur.

Anacreontis carmina, Glasguae 1751. 12. Sapphus simul nonnulla continet liber.

Anacreontis carmina ed. Fischer, Lipsiae 1754. 8. Cum Baxteri, Fabri et Stephani notis. Adjecta sunt et Sapphus quaedam.

Edit. Glasguensis 2da 1757. 12., textu correctiori.

Toupii epistola critica ad Cel. Vir. Gulielmum, Londini 1767. 8. p. 146. sq. Sapphus epigramma 111. emendavit.

Chrestomathia Graeca poetica, curav. Theoph. Christoph. Harles, Coburgi 1768.

8. p. 139—147. duo Sapphus odaria excussit.

Anthologia Graeca poetica ed. Harles, Norimbergae 1775. 8. Repetitio fere praecedentis. p. 199—210. Sapphica leguntur.

Edit. Fischeri 2da, Lipsiae 1776. 8. Auctior, cum ipsius editoris animadversionibus.

Analecta veterum poetarum Graecorum ed. Brunck, Argentorati 1776. 4. et 8. Sapphus duodecim reliquias exposuit. Tom. I. p. 54. sqq.

Edit. Glasguens. 3a, 1777. 8.

Anacreontis carmina ed. Brunck, Argentorati 1778. 12. Nonnulla e Sapphicis recepit p. 73. sqq. quibus pauculas notas adjecit p. 133. sqq.

Anacreontis carmina cum lectionis varietate ed. Holst, Lipsiae 1782. 8. Adjecta quaedam Sapphus. Editio est pessima, vitiis tumens.

Griechische Blumenlese, mit erklärenden Anmerkungen v. Joh. Heinr. Just. Koeppen, Braunschweig 1785. 8. E

Sapphus reliquiis nonnulla collegit et illustravit T. II. p. 111 — 120.

Edit. Anacreontis Brunckiani 2da, Argentor. 1786. 12. Eodem anno bis repetita.

Catulli carmina ed. Doering, Lipsiae 1788. 8. In notis ad Carm. LI. p. 151. exhibuit Sapphus ad amasiam oden.

Anacreontis et Sapphus carmina Graece, recensuit notisque illustravit Fr. Gottl. Born, Lips. 1789. 8.

Edit. Fischeriana, tertium repetita, Lips. 1793. 8.

Interpretatio odarii Sapphici in Venerem ed. A. G. Raabe, Lips. 1794. 4. Est programma inaugurale.

Griechische Anthologie aus den besten Dichtern gesammelt, mit historischen Notizen v. Fr. Rambach, Berlin 1796. 8. Sapphus tria carmina auctor recepit.

Anthologia Graeca ed. Jacobs, Lips. 1797. 8. T. I. p. 49. exhibuit Sapphus epigrammata.